

MIROŚLAW GROCHOWSKI

POTENCJAŁ KULTURALNY WROCŁAWIA W UJĘCIU PRZESTRZENNYM

MIROŚLAW GROCHOWSKI
Doktor, geograf, wykładowca na Wydziale Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego, członek Zarządu Oddziału Warszawskiego Towarzystwa Urbanistów Polskich. Jego zainteresowania badawcze to: kształtowanie struktur funkcjonalno-przestrzennych miast, rewitalizacja przestrzeni miejskiej, sektor kreatywny w rozwoju miast. Redaktor naukowy polskiej wersji książki Ch. Landry'ego *The Creative City Revised. A Toolkit for Urban Innovators* (2013); współautor *The Creative Sector in Warsaw. The City's Potential and Development Conditions* (2010), *Development of Urban-Rural Regions: From European to Local Perspective* (2012), *Dealing with Urban Diversity. The Case of Warsaw* (2017).

Mapowanie wrocławskiej kultury przeprowadzono w trakcie prac nad diagnozą potencjału kulturalnego Wrocławia¹. Polegało ono na określeniu lokalizacji instytucji kulturalnych i miejsc organizowania wydarzeń kulturalnych w przestrzeni miasta. Przestrzeń miasta – budynki, obiekty, obszary i miejsca – służąca celom kulturalnym wpływa zarówno na rozwój kultury, jak i na korzystanie z oferty kulturalnej. Brak przestrzeni dla kultury może być pierwszą, banalną i przyziemną, ale istotną barierą w jej rozwoju. Lokalizacje przestrzeni dla kultury w mieście wiążą się z podziałem kosztów i korzyści wynikających z tych lokalizacji między różne grupy mieszkańców i użytkowników miasta. Grupy te są uprzywilejowane bądź zmuszone ponosić większe koszty związane z korzystaniem z kultury w porównaniu z innymi grupami. Dla korzystających z usług kulturalnych ważne jest nasycenie przestrzeni miasta kulturą. Przeznaczenie przestrzeni na kulturę i jej zagospodarowywanie to zadanie władz publicznych, które zgodnie z kompetencjami powinno być realizowane w ramach programowania rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego. Musi zatem znajdować odbicie w strategiach rozwoju miast i dokumentach planistycznych, między innymi w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz planach miejscowych.

¹ Wyniki prac przedstawione zostaną w raporcie: P. Dworzański, M. Grochowski, K. Gubański, B. Iwańczak, A. Świętochowska, K. Wereta, K. Wojnar, *Diagnoza potencjału kulturalnego Wrocławia. Raport z realizacji pakietu zadań analityczno-badawczych i konsultacyjnych*, DELab 2016 [w opracowaniu].

MAPOWANIE KULTURY A MAPOWANIE POTENCJAŁU KULTURALNEGO W UJĘCIU PRZESTRZENNYM

Mapowanie kultury, nazywane także mapowaniem zasobów kultury bądź mapowaniem krajobrazu kulturowego, jest interpretowane w różny sposób. Popularna, pojemna znaczeniowo i jednocześnie syntetyczna definicja brzmi następująco: mapowanie kultury to proces zbierania, gromadzenia i analizowania informacji dotyczących zasobów kultury, powiązań między nimi i wzorców korzystania z tych zasobów przez określone społeczności². Zgodnie z tą definicją mapowane są materialne i niematerialne zasoby kultury (instytucje, zasoby intelektualne, artefakty kultury) oraz przepływy informacji, środki finansowe, systemy decyzyjne czy strefy wpływu aktorów będących częścią ekosystemu kultury. Istotą mapowania i jego głównym celem jest poznanie i zrozumienie mechanizmów funkcjonowania ekosystemu kultury.

Mapowanie kultury rozumiane jest także jako podejście, metoda, narzędzia i techniki identyfikacji, opisu, analizy i promocji niezbędnych przy planowaniu rozwoju kultury. Pozwala ono bowiem na przygotowanie profili miast czy regionów z perspektywy ich zasobów i potencjału kulturalnego³. Mapowanie kultury umożliwi dostrzeżenie wagi kultury w rozwoju i racjonalne wykorzystanie istniejącego potencjału⁴. Kultura może być bowiem jedną z tzw. mocnych stron miast i regionów, obszarów czy miejsc.

Mapowanie kultury praktykowane jest na świecie od kilkudziesięciu lat⁵. W latach osiemdziesiątych XX wieku było częścią procesu przygotowywania planów rozwoju kultury na poziomie lokalnym w krajach Europy Zachodniej, Kanadzie, Australii czy Stanach Zjednoczonych. W Australii i USA miało ono szczególnie duże znaczenie dla formułowania polityk kulturalnych służących integracji społecznej w sytuacji odrębności i różnicowań narodowościowych, etnicznych czy rasowych. W latach dziewięćdziesiątych XX wieku UNESCO uznało mapowanie kultury za jedno z podstawowych narzędzi służących ochronie zasobów kultury i różnorodności kulturowej⁶. Współcześnie działaniom tym nadaje się jeszcze większe znaczenie w prowadzeniu diagnoz potencjału kulturalnego, gdyż zróżnicowania społeczno-kulturowe i sama kultura postrzegane są jako czynniki sprzyjające kreatywności i innowacyjności, które stymulują procesy rozwojowe⁷.

2 S. Stewart, *Cultural Mapping Toolkit*, Creative City Network of Canada, Vancouver 2009, s. 8.

3 G. Evans, *Cultural Planning, an Urban Renaissance?*, Routledge, London 2001; S. Goldberg-Miller, *Creative Toronto: harnessing the economic development power of arts & culture*, „Artivate. A Journal of Entrepreneurship in the Arts” 1(4)/2015, s. 25–48; S. Goldberg-Miller, E.F. Fregetto, *Urban creativity: an entrepreneurial focus*, „Journal of Enterprising Culture” 1(24)/2016, s. 79–99.

4 A. Goldbard, *New Creative Community, The Art of Cultural Development*, New Village Press, Oakland 2006.

5 C. Dreeszen, *Community Cultural Planning. A Guidebook for Community Leaders*, Americans for the Arts, Washington 1998, https://is.jamu.cz/el/5453/leto2015/DDML404/um/Community_Cultural_Planning_Dreeszen_1998.pdf (15 października 2017); N. Duxbury, W.F. Garrett-Petts, D. MacLennan, *Cultural mapping as cultural inquiry. Introduction to an emerging field of practice*, [w:] *Cultural Mapping as Cultural Inquiry*, red. N. Duxbury, W.F. Garrett-Petts, D. MacLennan, Routledge, New York 2015, s. 98–112; R. Smeets, R. Yoshida, *Cultural Mapping and the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*, UNESCO, Paris 2005.

6 N. Crawhall, *The Role of Participatory Cultural Mapping in Promoting Intercultural Dialogue*, UNESCO, Paris 2007.

7 N. Duxbury, M.S. Jeannotte, *Special double issue on cultural mapping in planning and development contexts*, „Culture and Local Governance” 1–2(5)/2015, s. 12–25; *Kultura a rozwój*, red. J. Hausner, A. Karwińska, J. Purchla, Narodowe Centrum Kultury, Warszawa 2013; A. Markusen, A. Gadwa, *Arts and culture in urban or regional planning. A review and research agenda*, „Journal of Planning Education and Research” 3(29)/2010, s. 379–391.

Mapowanie kultury jest działaniem o charakterze interdyscyplinarnym, w którym na obraz kultury składają się wyniki analiz prowadzonych z perspektywy takich dyscyplin, jak: kulturoznawstwo, socjologia, psychologia, geografia, ekonomia czy politologia. Z punktu widzenia planowania rozwoju mapowanie kultury jest podejściem badawczym i jednocześnie rodzajem planowania partycypacyjnego. Z tego względu, choć może być prowadzone na różne sposoby, warunkiem jego przydatności w diagnozowaniu, planowaniu i zarządzaniu jest realizowanie go z udziałem lokalnych społeczności. Dzięki nim możliwe jest identyfikowanie zasobów kultury niedostrzegalnych dla zewnętrznego obserwatora.

Kultura jest także przedmiotem zainteresowania geografów. W Polsce znalazła się w polu badawczym geografii już w okresie międzywojennym. Efektem tego było wyodrębnienie takich dyscyplin jak geografia kultury⁸ i geografia kultury duchowej⁹. Jednakże aż do lat dziewięćdziesiątych XX wieku problematyka kultury w studiach geograficznych pozostawała na marginesie zainteresowań geografów. Tradycyjna geografia kultury koncentrowała się wokół zagadnień rozprzestrzeniania się elementów kultury materialnej w kontekście uwarunkowań środowiskowych, wydzielania obszarów kulturowych oraz ich kartowania, studiów nad morfologią krajobrazu i z zakresu ekologii kultury¹⁰. Mapowanie kultury przez geografów to w dużej części efekt pojawienia się nowego paradygmatu w rozwoju miast. Koncepcje klasy kreatywnej i kreatywnych miast stały się impulsem do studiów geograficznych na temat roli kultury w rozwoju miast i regionów¹¹. Początkowo mapowania prowadzone przez geografów dotyczyły głównie rozmieszczenia obiektów kultury w przestrzeni miasta. Prace te miały charakter inwentaryzacji obiektów i ich funkcji. Badano koncentrację obiektów kultury w przestrzeni, poszukując prawidłowości dotyczących lokalizacji obiektów o określonych funkcjach. Jako kolejne pojawiły się studia nad rozmieszczeniem obiektów kultury w kontekście kształtowania struktury funkcjonalno-przestrzennej miasta. Obiekty kultury traktowane były jako elementy infrastruktury społecznej, a wyniki badań wykorzystywano do podejmowania decyzji co do ich lokalizacji. Celem było przybliżanie ich użytkownikom i wyrównywanie dostępności dla mieszkańców różnych obszarów miasta. Polityka rozwoju kultury i lokalizacja nowych obiektów stanowiły instrumenty interwencji publicznej, która miała prowadzić do pożądanых zmian w strukturze funkcjonalno-przestrzennej miasta¹².

8 S. Nowakowski, *Geografia jako nauka i dzieje odkryć geograficznych*, Trzaska, Evert i Michalski, Warszawa 1934.

9 B. Zaborski, A. Wrzosek, *Antropogeografia*, Trzaska, Evert i Michalski, Warszawa 1939.

10 T.G. Jordan, L. Rowntree, *The Human Mosaic. A Thematic Introduction to Cultural Geography*, Harper & Row, London 1979; K. Rembowska, *Kultura w tradycji i we współczesnych nurtach badań geograficznych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2002.

11 R. Florida, *The Rise of the Creative Class. And How it's Transforming Work, Leisure, Community, and Everyday Life*, Basic Books, New York 2012; Ch. Landry, *The Creative City. A Toolkit for Urban Innovators*, Earthscan, London 2008.

12 J.M. Fraley, *Images of force: the power of maps in community development*, „Community Development Journal” 4(46)/2011, s. 421–435; A. Gadwa, A. Markusen, N. Walton, *How Artist Space Matters. Impacts and Insights from Three Case Studies Drawn from Artspace Project's Earliest Developments*, Metris Arts Consulting, New York 2010; J.L. McKnight, J.P. Kretzmann, *Mapping Community Capacity*, Center for Urban Affairs and Policy Research – Neighborhood Innovations Network, Northwestern University, Evanston 1996.

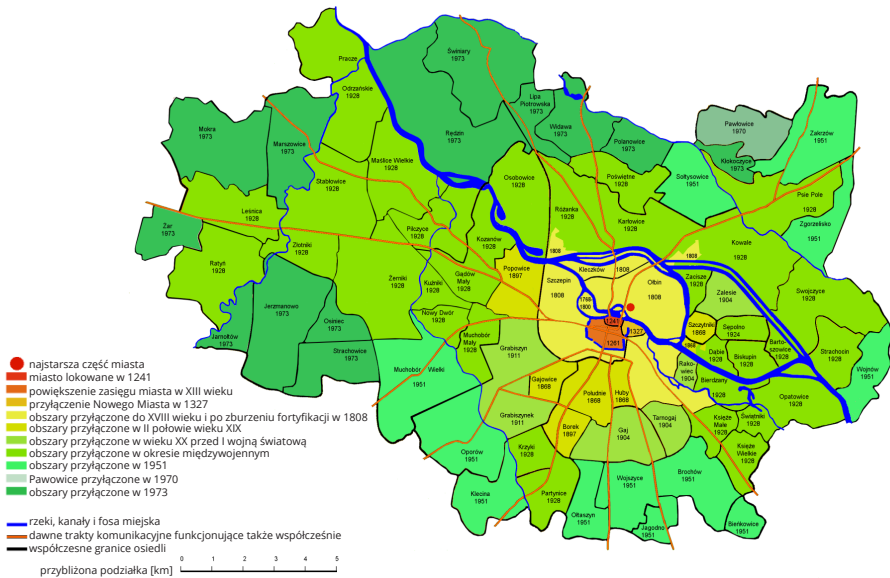
Zdefiniowane na początku niniejszego tekstu mapowanie kultury jest działaniem kompleksowym i interdyscyplinarnym, odnoszącym się do funkcjonowania ekosystemu kultury. Analiza potencjału kulturalnego w ujęciu przestrzennym ogranicza się do kwestii lokalizacyjnych. Nie oznacza to jednak, że tradycyjne „geograficzne” mapowanie stało się bezużyteczne. Wprost przeciwnie, wiedza na temat wpływu lokalizacji instytucji i obiektów kultury na jej funkcjonowanie w skali całego miasta i jego części jest bardzo cenna. Zagregowane dane na poziomie miasta dają ogólny obraz potencjału kulturalnego. Ale już analiza rozmieszczenia instytucji i obiektów w przestrzeni pozwala dostrzec specyfikę potencjału kulturalnego i jego znaczenie dla procesów funkcjonowania miasta w sferze społecznej czy gospodarczej. Warto też zwrócić uwagę na poszerzenie pola zainteresowań geografów o funkcjonowanie ekosystemów kultury. Jest to efekt otwarcia się geografii na inne dyscypliny naukowe, które oferują uzupełniające perspektywy badawcze, pozwalające na zrozumienie uwarunkowań rozwoju kultury na określonym obszarze i jej związków z rozwojem społecznym i gospodarczym.

ZRÓŻNICOWANIA PRZESTRZENNE W ROZMIESZCZENIU POTENCJAŁU KULTURALNEGO WROCŁAWIA

Wrocław jest czwartym pod względem liczby ludności miastem w Polsce. Ma 630 tys. mieszkańców, a jego powierzchnia liczy 292,8 km kw. Po skokowym wzroście w latach 1946–1960 i liniowym w latach 1960–1985 od lat osiemdziesiątych XX wieku liczba ludności pozostaje na tym samym poziomie. Ostatnia zmiana granic miasta nastąpiła w 1973 roku (rycina 1.) i od 10 lat gęstość zaludnienia w poszczególnych częściach miasta pozostaje taka sama (rycina 2.).

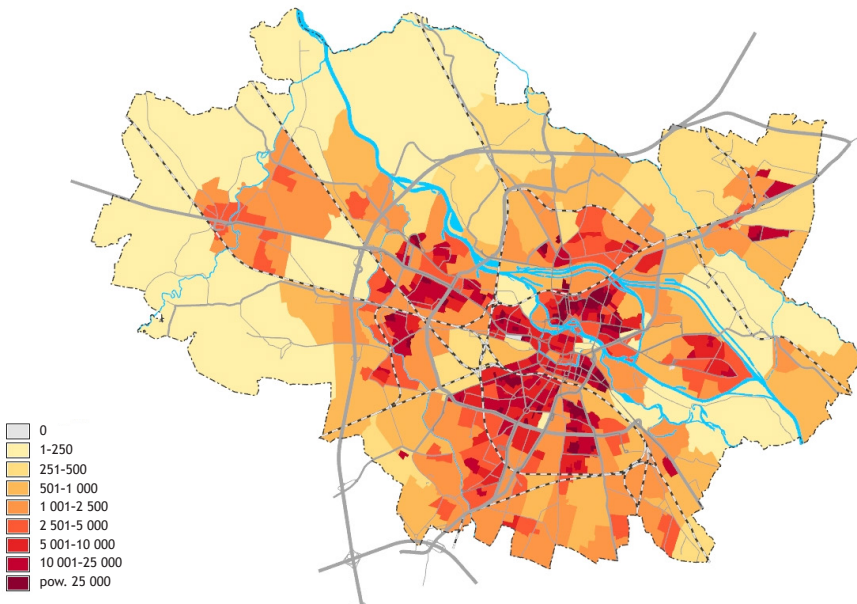
Rozmieszczenie obiektów kultury (rycina 3.) nawiązuje do historii rozwoju przestrzennego miasta. Intensywnie zagospodarowana tkanka miejska części śródmiejskiej jest najsilniej nasycona obiektami kultury. Ze względu na koncentrację obiektów i wydarzeń kulturalnych do celów prezentacji kartograficznej powiększono ten fragment miasta do skali 1:20 000 (dla całego miasta zastosowano skalę 1:100 000). Z analiz wyłania się obraz Wrocławia jako miasta o bardzo dużej różnorodności obiektów kultury. Rycinę 3. przygotowano na podstawie analizy prawie 700 z nich. Połowa wpisana jest na listę zabytków. Mnogość i różnorodność obiektów stanowi o atrakcyjności kulturalnej Wrocławia. Wyraźna jest jednak „wyspowość” występowania tych najbardziej popularnych. Oczywiście nie należy oczekiwać, że obiekty o wyspecjalizowanej ofercie i znaczeniu ogólnomiejskim czy krajowym lub międzynarodowym będą lokalizowane na trudno dostępnych obszarach peryferyjnych. Zwraca jednak uwagę fakt, iż w przestrzeni miasta brakuje centrów dzielnicowych czy lokalnych z bardziej kompleksową ofertą kulturalną. Obraz rozmieszczenia obiektów kultury jest bardzo klarowny – większość z nich, w tym galerie i muzea, koncentruje się w śródmieściu. Bardziej rozproszone w przestrzeni są teatry. Jednak ogólnie rzecz biorąc, poza częścią śródmiejską zlokalizowane są głównie biblioteki oraz domy kultury.

Koncentracja obiektów kultury w części centralnej Wrocławia dzieli miasto na dwa obszary: bogato nasycony obiektami i peryferyjny, gdzie liczba obiektów w stosunku do potencjalnie korzystających z nich osób jest bardzo mała. Policen-

Ryc. 1. Rozwój terytorialny Wrocławia

Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Podział_administracyjny_Wrocławia (15 października 2017).

Ryc. 2. Gęstość zaludnienia Wrocławia w 2015 roku (lud./km²)

Źródło: System Informacji Przestrzennej Wrocławia www.geoportal.wroclaw.pl, <http://gis.um.wroc.pl/imap/?gmap=demografia> (15 października 2017).

- ▭ granica miasta
- ▭ granica powiększenia
- ▭ granica osiedli

Drogi

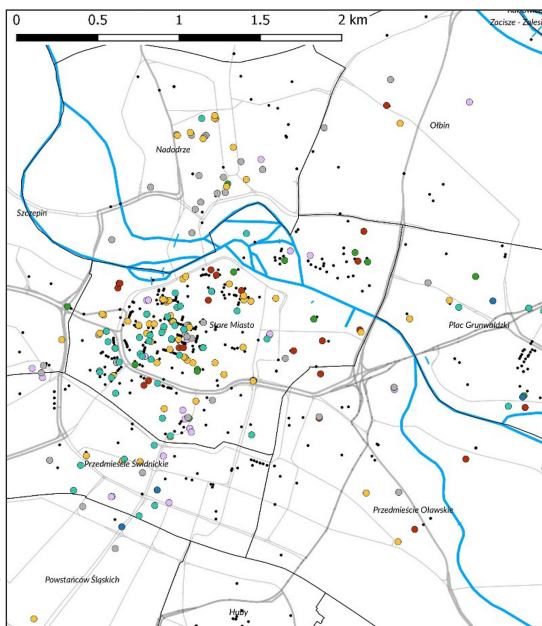
- autostrada
- trasa szybkiego ruchu
- drogi I rzędu
- drogi II rzędu
- drogi III rzędu

Wody

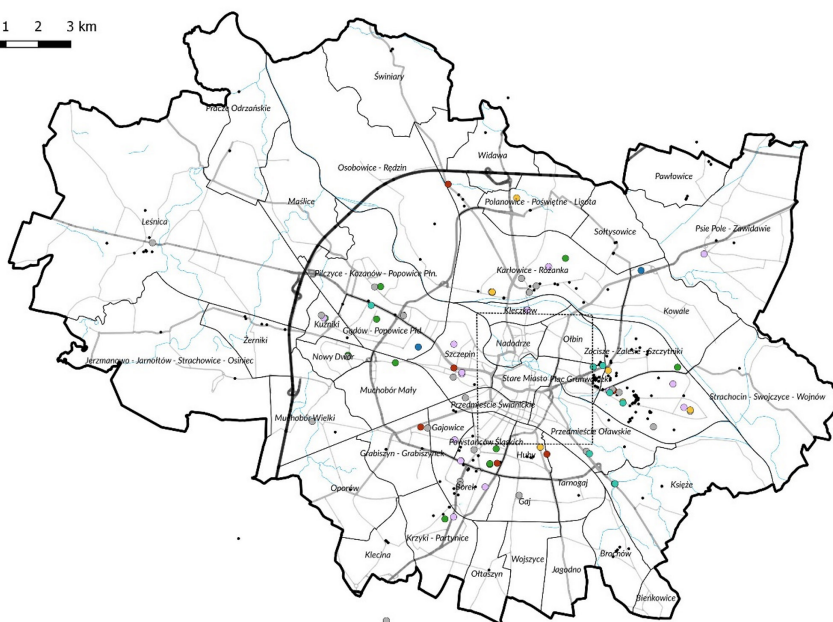
- rzeki

Obiekty kultury według kategorii

- literatura (biblioteki)
- sztuki wizualne (galerie)
- sztuki wizualne (muzea)
- film (kina)
- performance (ośrodki kultury)
- teatr (teatry)
- muzyka (filharmonie, opery, kluby muzyczne)
- architektura (zabytki)

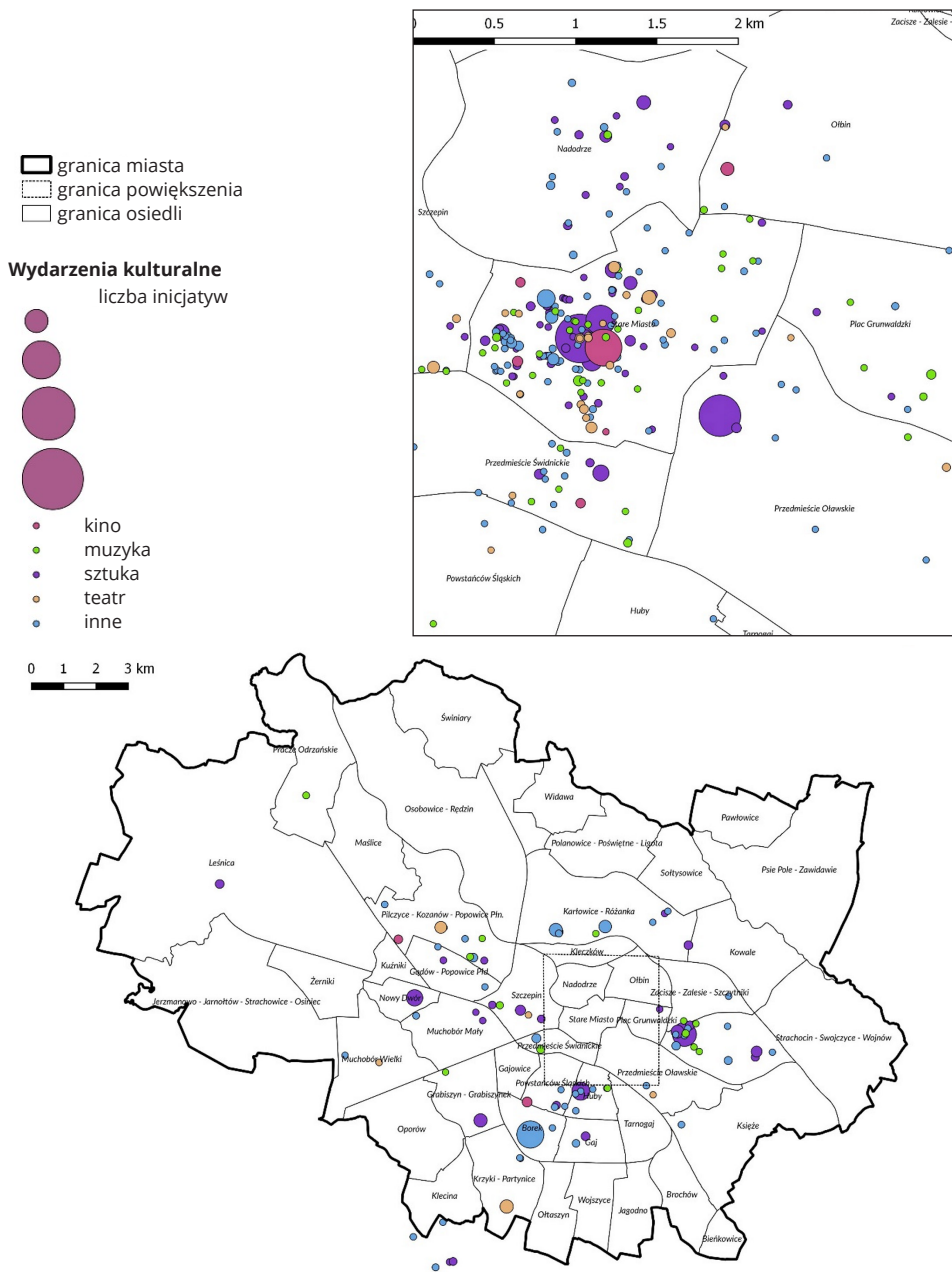

0 1 2 3 km

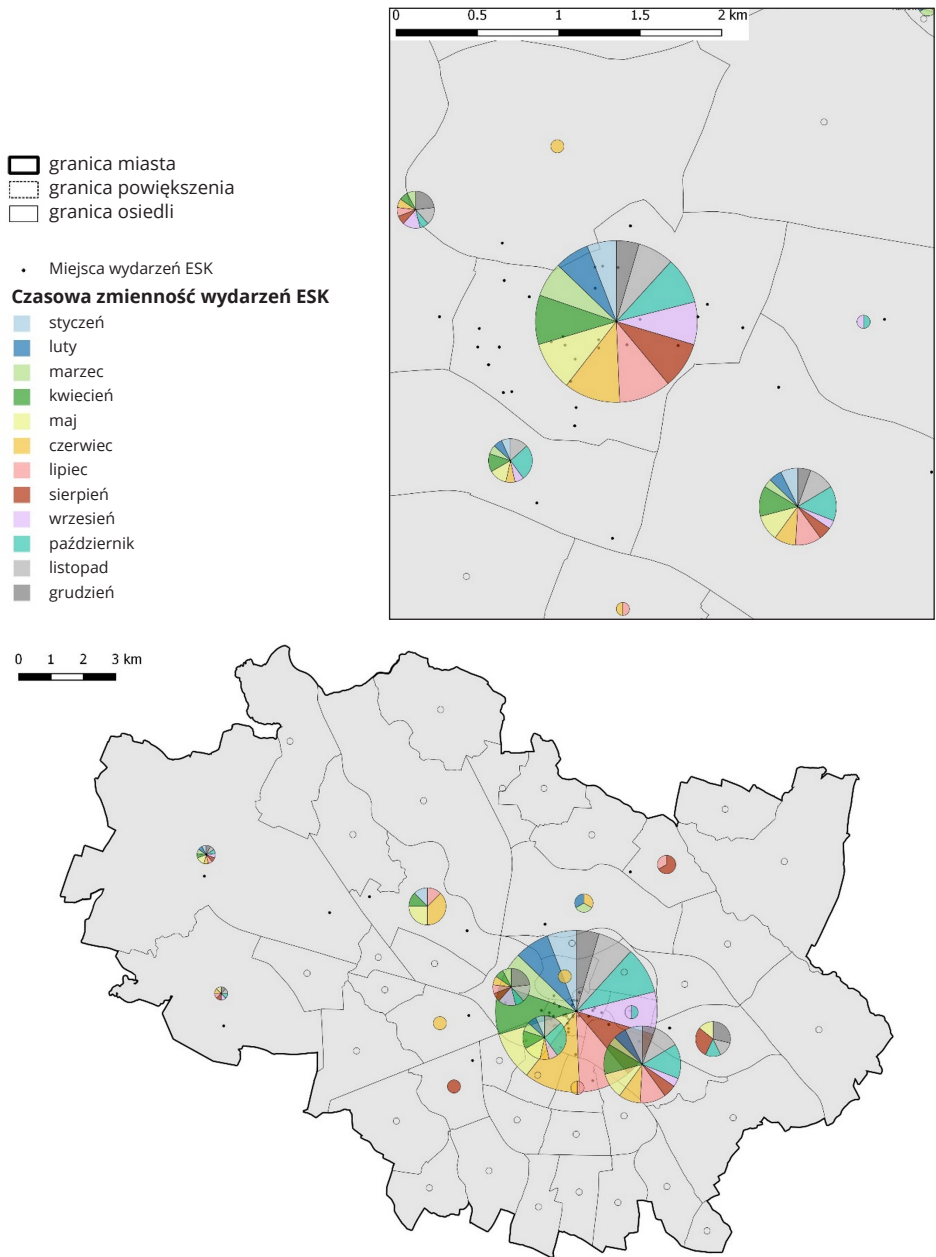
Ryc. 3. Obiekty kultury we Wrocławiu w kategoriach kuratorskich ESK

Źródło: P. Dworzański, M. Grochowski, K. Gubański, B. Iwańczak, A. Świętochowska, K. Wereta, K. Wojnar, *Diagnoza potencjału kulturalnego Wrocławia. Raport z realizacji pakietu zadań analityczno-badawczych i konsultacyjnych*, DELab 2016 [w opracowaniu].

Ryc. 4. Rozmieszczenie wydarzeń kulturalnych we Wrocławiu w latach 2011–2015 na podstawie bazy Punktu Informacji Kulturalnej

Źródło: P. Dworzański, M. Grochowski, K. Gubański, B. Iwańczak, A. Świętochowska, K. Wereta, K. Wojnar, *Diagnoza potencjału kulturalnego Wrocławia...*, dz. cyt.

Ryc. 5. Aktywność działań ESK w cyklu rocznym

Źródło: P. Dworzański, M. Grochowski, K. Gubański, B. Iwańczak, A. Świętochowska, K. Wereta, K. Wojnar, *Diagnoza potencjału kulturalnego Wrocławia...*, dz. cyt.

tryczność rozmieszczenia obiektów kultury to kwestia egalitaryzmu przestrzennego, który przejawia się między innymi w poziomie ich dostępności. Koncentracja zwiększa walory określonych obszarów, ale w polityce rozwoju struktury funkcjonalno-przestrzennej miasta powinno stosować się zasadę jej równoważenia, co oznacza lokalizację różnych funkcji bliżej skoncentrowanych miejsc zamieszkania.

Wydarzenia kulturalne podzielono na dwie grupy: mające miejsce w latach 2011–2015 i zorganizowane w ramach ESK. W okresie 2011–2015 aktywnych było wiele instytucji zlokalizowanych poza centrum miasta (rycina 4.). Należały do nich instytucje kultury, takie jak: Centrum Kultury Agora, Centrum Kultury Zamek, Centrum Kultury Wrocław-Zachód. Liczne wydarzenia zorganizowano na terenie parku wodnego i Hali Stulecia. Prężnie działało Muzeum ASP oraz kluby takie jak Cafe Pestka i Mleczarnia. Aktywnością wyróżniał się klub Boska Komedii. W przypadku działań muzycznych inicjatywy były bardzo rozproszone (Narodowe Forum Muzyki powstało dopiero w 2014 roku). Wśród teatrów aktywne były szczególnie Teatr Polski, Wrocławski Teatr Lalek i Teatr na Wagę. Najwięcej inicjatyw z zakresu sztuki podejmowano w galerii Domus, Mleczarni i Galerii Dizajn BWA. Warto też odnotować liczne działania Muzeum Farmacji.

W przypadku wydarzeń organizowanych w ramach Europejskiej Stolicy Kultury mieliśmy do czynienia z ich wyjątkową koncentracją przestrzenną (rycina 5.). Na terenie 33 osiedli nie zaplanowano żadnych działań powiązanych z ESK. W kolejnych dziewięciu zorganizowano jedno–dwa. W pozostałych sześciu centralnych osiedlach odbyło się ponad 200 wydarzeń, w tym 150 na starówce. Działo się tak niezależnie od pory roku, o czym warto wspomnieć, gdyż część z nich miała charakter plenerowy i mogła być zorganizowana bez związku z lokalizacją konkretnego obiektu.

Skala koncentracji wydarzeń kulturalnych organizowanych w ramach ESK odpowiada koncentracji obiektów kultury. Ze względu na skomasowanie wydarzeń kulturalnych w części śródmiejskiej konieczne było również zastosowanie innej skali do prezentacji kartograficznej zjawiska. Mimo różnych skal zastosowane sygnatury są porównywalne: mają taką samą wielkość, jeśli skala zjawiska (liczba wydarzeń) jest taka sama.

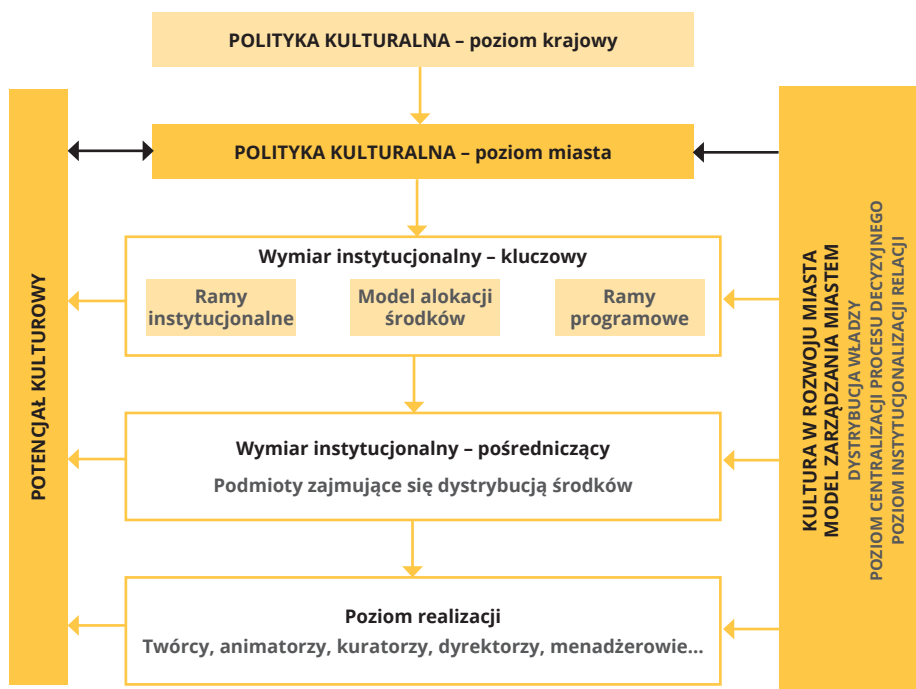
EKOSYSTEM KULTURY A PRZESTRZENIE KULTURY W MIEŚCIE

Przestrzenne zróżnicowanie potencjału kulturalnego należy odnieść do struktury i funkcjonowania ekosystemu kultury, który kształtuje środowisko rozwoju owego potencjału także w wymiarze przestrzennym. Komponentami ekosystemu są aktorzy instytucjonalni i inni, zaangażowani w działalność kulturalną (rycina 6.). Powiązania między aktorami mają charakter zarówno sformalizowany (kodyfikacja zachowań i relacji), jak i nieformalny. Ulegają one zmianom wynikającym z regulacji prawnych (powiązań i relacji formalnych), ewolucji potrzeb i interesów różnych podmiotów oraz skuteczności podejmowanych przez nie działań (powiązań i relacji nieformalnych). Istnieją także związki między tymi dwoma rodzajami powiązań, czego efektem jest zmiana pozycji określonych podmiotów w ekosystemie w jego sformalizowanej i oficjalnej formie, to zaś przekłada się na warunki ich funkcjonowania. Powiązania i relacje między podmiotami mają

bowiem także swój wymiar instytucjonalny, co wiąże się z alokacją władzy i zakresem kompetencji oraz stosunkami zależności. Kwestia możliwości artykulacji własnych potrzeb przez różne podmioty – komponenty ekosystemu – ma fundamentalne znaczenie dla jakości jego funkcjonowania.

W miejskim ekosystemie kultury wyróżnić można wymiar instytucjonalny o charakterze kluczowym, determinujący formalne ramy funkcjonowania ekosystemu, w tym model alokacji środków finansowych wynikający z założeń programowych, które przekładają się na cele polityki miejskiej. W wymiarze instytucjonalnym pośredniczącym funkcjonują podmioty, które są przekaznikami środków finansowych bądź spoczywa na nich odpowiedzialność za wspieranie kultury w innych formach. Podmioty te mogą być ulokowane w strukturach władz miejskich lub działać poza nimi, ciesząc się określoną autonomią. Liczba i zadania tych podmiotów zależą od modelu zarządzania miastem, stopnia decentralizacji władzy i odpowiedzialności oraz charakteru i stopnia instytucjonalizacji relacji między podmiotami ekosystemu.

Rozwiązania stosowane w wymiarze instytucjonalnym kluczowym i pośredniczącym oraz sytuacja na poziomie realizacji mają bezpośredni wpływ na kształt

Ryc. 6. Ekosystem kultury

Źródło: P. Dworżański, M. Grochowski, K. Gubański, B. Iwańczak, A. Świętochowska, K. Wereta, K. Wojnar, *Diagnoza potencjału kulturalnego Wrocławia...*, dz. cyt.

towanie się potencjału kulturalnego miasta. Potencjał ten może oddziaływać na politykę kulturalną władz miasta, jeśli dostrzegą one jego znaczenie dla rozwoju i wynikającą z tego potrzebę wsparcia kultury.

Zazwyczaj im bardziej wspomniane dwa wymiary są pojemne i otwarte na współpracę, tym lepszy jest poziom realizacji. Dominacja wymiaru kluczowego nad pośredniczącym jest przejawem centralizacji zarządzania kulturą. Z kolei mnogość aktorów funkcjonujących w wymiarze instytucjonalnym pośredniczącym wskazuje na jego duże znaczenie w ekosystemie i brak monopolu administracji publicznej na zarządzanie kulturą. Prowadzi to do poprawy jakości ekosystemu między innymi poprzez jego zróżnicowanie. W wymiarze praktycznym przekłada się na atrakcyjność miasta w oczach twórców z różnych dziedzin i nurtów sztuki, gdyż tworzenie przestrzeni dla kultury stanowi jeden z priorytetów polityki rozwojowej miasta, w tym polityki przestrzennej.

Miejski ekosystem kultury jest w dużym stopniu zdeterminowany rozwiązaniami dotyczącymi polityki kulturalnej na poziomie krajowym. Jednakże samorządy miast dysponują instrumentami pozwalającymi na autonomiczne kształtowanie polityki kulturalnej dopasowanej do specyficznych uwarunkowań i zakładanych celów. Należy też wspomnieć, że w przypadku miast metropolitalnych udział ich władz w finansowaniu różnych przedsięwzięć i działań związanych z kulturą jest często mniejszy niż udział innych podmiotów, w tym prywatnych. Metropolie są dobrą sceną do działań kulturalnych o charakterze komercyjnym ze względu na liczbę uczestników wydarzeń kulturalnych. Stąd też potrzeba prowadzenia przez miasta takiej polityki kulturalnej, która wypełni luki w ofercie kulturalnej i będzie stymulować między innymi rozwój kultury wysokiej, a także wspierać rozwój kompetencji kulturalnych mieszkańców, na przykład poprzez przybliżanie obiektów kultury.

PODSUMOWANIE

Wrocław jest miastem o znaczącym potencjale kulturalnym. Mając cechy i ambicje metropolitalne, inwestuje w kulturę, jest postrzegany jako miejsce przyjazne i dynamiczne. Jego potencjał kulturalny powinien więc być wykorzystany między innymi do zwiększenia atrakcyjności osiedleńczej i inwestycyjnej. Metropolitalność otwiera przed miastem wiele nowych możliwości rozwojowych. Polityka kulturalna polegająca na wspieraniu rozwoju potencjału twórczego nie tylko zapewnia rozwój kultury na najwyższym poziomie, ale także sprzyja wzmocnieniu jego pozycji w sieci metropolitalnej oraz przyczynia się do rozwoju społeczności miejskiej w różnych wymiarach, również gospodarczym i społecznym w ramach tzw. dywidendy artystycznej¹³.

Jednakże, jak wynika z badań, potencjał kulturalny miasta jest znacznie zróżnicowany przestrzennie. Części peryferyjne są ubogie w infrastrukturę kultury. Mimo rozwoju przestrzennego (19 procent nowych terenów zurbanizowanych

¹³ *Creative Communities. At Works in Economic Development*, red. M. Rushton, Brooking Institution Press, Washington 2013; A. Markusen, D. King, *The Artistic Dividend. The Arts' Hidden Contributions to Regional Development*, Project on Regional and Industrial Economics – Humphrey Institute of Public Affairs – University of Minnesota, Minneapolis 2003.

w latach 1990–2012) i powstawania nowych terenów zabudowy mieszkaniowej na żadnym z nich nie pojawiła się znacząca instytucja kultury, słabe jest też nasycenie tych obszarów obiektami kultury masowej. Brakuje tam centrów lokalnych służących jako miejsca spotkań mieszkańców i prowadzenia różnych działalności, także o charakterze kulturalnym.

Nowe obiekty kultury o znaczeniu międzynarodowym powstające w centrum miasta wzmocniają jego wizerunek jako metropolii. Kontrast między centrum a peryferiami jest odzwierciedleniem wpisanego w rozwój takich miast jak Wrocław konfliktu między metropolitalnością a lokalnością. Z jednej strony miasto jest przestrzenią życia jego mieszkańców. Z drugiej zaś to metropolia włączona w międzynarodową sieć powiązań. Funkcje metropolitalne, wynikające z wymiany zasobów z innymi metropoliami, mogą pozostawać w konflikcie z funkcjami miejskimi, które miasto pełni przede wszystkim wobec swoich mieszkańców. Oczekiwania firm inwestujących w mieście i lokujących kapitał w najbardziej produktywnie z ich punktu widzenia sektory gospodarki mogą różnić się z oczekiwaniami mieszkańców w różnych wymiarach: lokalizacji funkcji w mieście, kierunków jego rozwoju, charakteru rynku pracy, sposobów zagospodarowania przestrzennego itp. To samo dotyczy inwestowania w kulturę, lecz w tym wypadku należy wskazać na misję i kompetencje władz publicznych oraz posiadane przez nie instrumenty interwencji. Tworzenie we Wrocławiu przyjaznego ekosystemu kultury wymaga wzmocnienia podmiotów aktywnych w wymiarze instytucjonalnym pośredniczącym i tworzenia przestrzeni dla kultury, szczególnie na obszarach peryferyjnych. Można zaryzykować stwierdzenie, że w kontekście aktywizacji kulturalnej całego miasta nie wykorzystano w pełni szans, jakie dawał tytuł Europejskiej Stolicy Kultury. Skoncentrowana przestrzennie realizacja działań w ramach ESK pogłębiła istniejące już zróżnicowania. Można uznać to za naturalną konsekwencję rozmieszczenia infrastruktury kultury w przestrzeni. Zwraca jednak uwagę fakt, że wydarzenie to nie stało się instrumentem wyjścia z kulturą do części peryferyjnych miasta, co było możliwe, gdyż część wydarzeń organizowana była w otwartych przestrzeniach. Byłoby to przejawem wpisania ESK w działania kulturalne skierowane do mieszkańców miasta.

CULTURAL POTENTIAL OF WROCLAW IN THE SPATIAL PERSPECTIVE

The paper touches upon the issue of placing institutions of culture and cultural events in the spatial dimension of Wrocław. A spatial survey was conducted, and shows a great degree of spatial diversification of the city's cultural potential. Wrocław is divided into a cultural rich centre and poor suburbs. The city centre as a position of privilege, due to numerous transport links and institutions, is sharply contrasted with peripheral parts of the city, which serve mostly residential functions. This brings a conclusion that the lack of access, to even lower quality services, may lead to exclusion from the participation in culture.